

Povijest Berlina u novom vijeku

Berlin je, u suvremenoj povijesti, jedan od najvažnijih središta europske, ali i svjetske politike. Ipak, kako bi stekao takav status, prošao je dugačak put razvoja, od gradića osnovanog u 12. stoljeću, preko velikog procvata grada tijekom prijelaza iz 19. u 20. stoljeća pa sve do statusa svjetske metropole. U tom razdoblju dolazi do procvata berlinske arhitekture te razvoja svakodnevnih navika karakterističnih stanovnicima Berlina. Naravno, sve je to upotunjeno političkim promjenama kojima je Berlin bio podvrgnut tijekom modernog doba.

U ovom radu bit će riječ o Berlinu i gradskom životu u Berlinu tijekom novoga vijeka, dakle od kraja 15. stoljeća pa sve do Prvoga svjetskog rata. Na početku bit će ukratko riječ o srednjovjekovnoj povijesti Berlina, točnije o plemenima koja su nastanjivala područje ovoga grada. U uvodnom dijelu bit će riječi i o samom osnutku grada Berlina u 12. stoljeću. Budući da ova tema obrađuje novovjekovnu berlinsku povijest, najveći naglasak bit će upravo na tom dijelu: bit će riječi o Berlinu tijekom vladavine velikih izbornih knezova, pruskih kraljeva te njemačkih careva. Budući da su se najveće promjene u Berlinu dogodile na prijelazu 19. u 20. stoljeće i da Berlin zapravo tada postaje metropolski grad, bit će riječi i o raznoraznim promjenama koje su se u tom razdoblju događale u svakodnevici berlinskog stanovništva. Jedno poglavlje posvećeno je i najpoznatijim berlinskim zgradama koje su nastale tijekom novovjekovnog razdoblja. Zaključni dio članka ukratko će predstaviti Berlin u 20. i 21. stoljeću.

Rana naselja na području današnjeg Berlina

U prvim stoljećima nove ere obale rijeke Spree i Havel nastanjivala su razna plemena, a u prvom redu germansko pleme Semnoni. Od kraja 6. stoljeća Semnoni su se za zemlju nadmetali sa slavenskim plemenima koja su u to vrijeme naseljavala današnja berlinska predgrađa Köpenick i Spandau. U 11. stoljeću Slaveni su konačno poraženi dolaskom ratobornog Sasa Albrechta Medvjeda iz kuće Askanijevaca. Nakon toga područje današnjeg Berlina naseljavaju došljaci sa zapada, uključujući planine Harz, dolinu Rajne i Franačku državu. (Omilanovska, 2009:19)

Stvaranje Berlina

Smatra se kako je Berlin utemeljen godine 1237., kada se prvi puta spominje ime grada Cöllna. Tada su se na suprotnim obalama rijeke Spree počela razvijati dva naselja, Berlin na desnoj obali i Cölln na lijevoj obali. Ta su naselja bila prvenstveno trgovačka pa su trgovali ribom, raži i drvetom. (Omilanovska, 2009:20) Prvo spominjanje Berlina datira u godinu 1244., a već 1280. grad dobiva novi pečat, s dva medvjeda. Godine 1307. Berlin i Cölln osnivaju savez kojim štite svoja prava protiv markgrofova. Taj događaj proslavljen je gradnjom zajedničke gradske vijećnice. Dvanaest starješina iz Berlina i šest iz Cöllna održavali su sjednice u novoj gradskoj vijećnici koju su dijelili.

Nakon smrti posljednjega Askanijevca, dolazi do dugih i krvavih neprijateljstava između Luksemburgovaca i Wittelsbacha, s pogubnim posljedicama za lokalno stanovništvo. Stoga se građani 1411. godine obraćaju za pomoć svetom rimskom caru koji im, kao zaštitnika grada, šalje Friedricha von Hohenzollerna. Četiri godine kasnije Friedrich je nagrađen naslovom izbornog kneza Brandenburga, a time je počela pet stoljeća duga vladavina kuće Hohenzollerna. Ubrzo su se i Berlin i Cölln službeno ujedinili u jedno naselje 1432. godine. (Omilanovska, 2009:20)

Tek kada su izborni knezovi, a kasnije i pruski kraljevi, izgradili svoju rezidenciju u Cöllnu. Gradsko stanovništvo naglo je počelo rasti pa je krajem 17. stoljeća doseglo broj od 60 000 stanovnika. Godine 1685. završeno je opasavanje obaju gradova bastioniranim bedemima, koje je započelo 1658. godine. Otada se oba grada nazivaju samo jednim imenom, Berlin. (Milić, 1994: 286)

Berlin do 1871.

Sredinom 15. stoljeća izborni knez Friedrich II., sin Friedricha I., započinje izgradnju prvog dvorca u gradu, budućeg Stadtschlossa. To je bio dio njegova plana da od Berlin-Cöllna stvori prijestolnicu Brandenburga te smanji moć i povlastice građanstva. Iako se stanovništvo bunilo protiv izgradnje dvorca, ona je počela 1443., a završena je 1448. godine, da bi konačno 1451. postala rezidencijom izbornog kneza. (Omilanovska, 2009:20) Oko 1500. godine Berlin i Cölln imaju oko 12 000 stanovnika.

Berlin tijekom srednjeg vijeka

U prvoj polovici 16. stoljeća vjerske ideje Martina Luthera brzo su se proširile cijelim Brandenburgom. Tako su protestantizam prihvatili i izborni knez Joachim II. Hector i gotovo svi gradski vijećnici. (Omilanovska, 2009:20) U Berlin dolaze mnoge žrtve vjerskih ratova; među prebjezima bilo je najviše hugenota koji su činili čak 25% berlinskog stanovništva krajem 17. stoljeća. U novim okolnostima stare gradske strukture se pregrađuju i proširuju, osobito prema zapadu. U osi kraljevske palače, prema zapadu, već 1647. godine je položena aleja zasadena lipama duha dva kilometra, Unter den Linden, a dvadesetak godina nakon ta se aleja obostrano izgrađuje blokovima plemićkih i građanskih palača. Nastavljajući se na ovaj dio grada, prema jugu, gradi se predio Friedrichstadt u stilu šturoga pruskoga baroknog klasicizma. U izgradnji reprezentativnih javnih zgrada, a posebice u izgradnji staroga kneževskoga dvora, djeluje nekoliko arhitekata na čelu s A. Schlüterom. (Milić, 1994: 286)

Berlin ponovno „staje na noge“ dolaskom velikog izbornog kneza Friedricha Wilhelma von Hohenzollerna na brandenburško prijestolje. U vrijeme njegove duge vladavine, koja je trajala do 1688., Berlin doživljava razdoblje neviđena procvata te se broj stanovnika povećao na 20 000. U vrijeme njegove vladavine nasuprot Stadtschlossu uređen je Lustgarten, a duž ceste, kasnije nazvane Unter den Linden, posađene su lipe. Gradi se kanal kojim se povezuju rijeke Spree i Oder, a Berlin time postaje središtem cjelokupne brandenburške trgovine, čime je ojačana berlinska ekonomska moć. U razdoblju od 1650. do 1690. godine Berlin dobiva nova satelitska naselja Friedrichswerder, Dorotheenstadt te Friedrichstadt. Ova će satelitska naselja 1709. godine biti pripojena Berlinu. (Omilanovska, 2009:20) Unatoč širenju grada, za vrijeme brandenburških velikih knezova, Berlin je bio izrazito garnizonski grad. (Milić, 1994: 305)

Berlin postaje prijestolnicom Pruskog kraljevstva

Friedrich III. stekao je naslov velikog izbornog kneza 1688. godine. Trinaest godina poslije uzdignuo je Brandenburg na razinu kraljevstva te je okrunjen kao Friedrich I. od Prusije. U njegovo vrijeme Berlin dobiva svoju Akademiju znanosti i umjetnosti. Također, izgrađeni su i Zeughaus i ljetna rezidencija u Lietzenburgu, kasnije nazvana Charlottenburg. Ovaj vladar bio je ambiciozan i sklon raskoši pa tijekom njegove vladavine Berlin dobiva konture shodne vladarevim osobinama.

Sljedeći vladar bio je Friedrich Wilhelm I. koji se uvelike razlikovao od oca te je ubrzo dobio nadimak *Kralj vojnik*. Još je više proširio Berlin te ga opasao novim zidinama. Svrha novih zidina nije bila obrana, već zadržavanje prisilno unovačenih građana. Grade se novi trgovi (Pariser Platz, Leipziger Platz i Mehringplatz), a broj stanovnika doseže 90 000.

Nakon njega na vlast dolazi Friedrich II., poznat i kao *Alter Fritz* (Stari Fritz). Bio je obrazovan čovjek koji je cijenio umjetnost te se u njegovo vrijeme Berlin transformirao u profinjeno kulturno središte. U njegovo vrijeme izvršena je invazija na Šlesku čime je započeo sedmogodišnji rat (1756.-1763.), tijekom kojega su austrijske i ruske snage nakratko okupirale Berlin. Ipak, razvoj grada je nastavljen pa Berlin potkraj 18. stoljeća broji 150 000 stanovnika. (Omilanovska, 2009:20,21)

Počeci modernog doba

Od kraja 18. stoljeća Napoleon Bonaparte nametnuo je mnoge ratove u Europi. Tako je 1806. Napoleon pobijedio Pruse u bitci kod Jene i Austerlitz. Ulaskom francuske vojske u Berlin, kraljevski dvor se premješta u Königsberg, a četveropreg Brandenburških vrata biva rastavljen te prebačen u Pariz.

Do kraja 1809. godine kraljevski dvor vratio se u Berlin, a Quadriga s Brandenburških vrata vraćena je Berlinu pet godina poslije, 1814. Ubrzo je Napoleon doživio poraz u bitci kod Waterlooa, a Prusija sudjeluje na Bečkom kongresu. Na tome je kongresu Prusija dobila mineralima bogato područje Rajne i Westfalije, stoga Berlin u idućih trideset godina doživljava naglu industrijalizaciju. Tako August Borsig u Berlinu otvara vlastitu tvornicu lokomotiva, a 1838. godine u promet je pušten prvi vlak koji je vozio na relaciji Berlin-Potsdam. U ovom razdoblju izgrađena su mnoga impresivna izdanja od kojih se ističu ona Karla Friedricha Schinkela, Neue Wache i Schauspielhaus. Godine 1810. osnovano je *Berlinsko sveučilište* (danas *Humboldt Universität*) koje

Friedrich I., prvi kralj Pruskog kraljevstva

je privlačilo predavače poput filozofa Georga Hegela i Arthura Schopenhauera. Međutim, 1844. recesija pogađa Europu te četvrtina Prusa završava u bijedi. Takvo je stanje dovelo do socijalnih nemira. Naime, u travnju 1847. nemiri siromašnih potresaju grad, a 1848. u Berlinu izbija narodni ustanak. (Omilanovska, 2009:24)

Oko 1800. godine Berlin ima 170 000 stanovnika. Kroz pedesetak godina, populacija Berlina penje se na više od 400 000 stanovnika. Godine 1871. Berlin ima nešto manje od milijun stanovnika.

Berlin kao središte Njemačkog Carstva

Nakon rata s Austrijom, Pruska 1866. uspostavlja dominaciju nad Sjevernonjemačkim savezom (udruženje 22 države i slobodnih gradova). Godine 1870. Prusija ulazi u rat s Francuskom i oduzima joj posjede Alsace i Lorraine. Bismarck, koji je u to vrijeme bio kancelar, proglašava Njemačko Carstvo 18. siječnja 1871., s Berlinom kao glavnim gradom. Kada je Berlin proglašen glavnim gradom Njemačkoga Carstva, može se reći kako je nedostajalo

entuzijazma oko te odluke. Čak je i kancelar Otto von Bismarck razmatrao kako bi trebao utemeljiti prijestolnicu u drugome gradu. Berlince je smatrao preliberalnima, presubverzivnima te sklonima socijalističkim strujanjima, a smetala mu je i prevelika sloboda tiska. (Schnurr, Eva-Maria. 2012. "Teenage Angst: Berlin's Turn of the Century Growing Pains" *Spiegel Online International* <http://www.spiegel.de/international/germany/the-late-19th-century-saw-the-birth-of-modern-berlin-a-866321.html> (20.12.2013.))

Zahvaljujući golemim odštetama koje je Francuska platila i ukidanju trgovačkih barijera, Berlin je doživio još jedan nagli industrijalizacijski porast, praćen povećanjem broja stanovnika. Godine 1877. godine Berlin je imao milijun stanovnika, a 30-ak godina kasnije 2 milijuna stanovnika. (Omilanovska, 2009:24,25)

Tijekom kasnog 19. stoljeća došlo je do eksplozije kulturnih i znanstvenih dostignuća. Godine 1876. dovršen je novi sustav kanalizacije, što je uvelike poboljšalo zdravstvenu sliku Berlina. Do 1879. uvedena je električna rasvjeta, a 1881. pojavili su se prvi telefoni. Godinu dana kasnije otvorena je prva željeznica S-Bahn. U kulturno-znanstvenom životu Berlina u drugoj polovici 19. stoljeća djeluju osobe poput pisca Theodora Fontanea, slikara Adolfa von Menzela te bakteriologa Roberta Kocha. Max Liebermann je 1898. osnovao utjecajan *Berlinski secesijski pokret* čiji su članovi bili K. Kollwitz i M. Slevogt.

Izbijanje Prvoga svjetskog rata i nije imalo većeg utjecaja na život Berlina, no njegove posljedice glad, štrajkovi i totalni krah Njemačke 1918., doveli su do abdikacije cara Wilhelma II. (Omilanovska, 2009:25)

Svakodnevni berlinski život

Prije godine 1870., danas glavni njemački grad Berlin nije bio ništa više od močvarnog gradića. Ipak, na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, grad se ubrzano mijenja, postajući jedna od europskih metropola. Uz industriju i pojačanu infrastrukturu, promjene su donijele i zagađenost i siromaštvo. Mnogi stanovnici Berlina bili su fascinirani koliko se grad širi gotovo pred njihovim očima i kako od gradića niče metropola. U starim turističkim vodičima Berlin je opisivao kao malen, smrdljiv, običan grad. Stoga je mnoge iznenadilo kada su ga, pročitavši te stare podatke, posjetili. Jedan od njih bio je i Mark Twain, koji je galopirajuće rastući Berlin nazvao *europskim Chicagom*. Godine 1891. zapisao je:

"Osjećam se izgubljenim u Berlinu. Grad nema nimalo sličnosti s onim kakvim sam ga zamišljao. Prije bih mogao prepoznati Berlin, po opisima iz knjiga... prljavi grad u močvari, neravnih i blatnih ulica, obasjan fenjerima, podijeljen nizovima istih ružnih kuća koje su zbijene u

pravokutne kvartove, jednostavan, monoton, dosadan... Ali taj je Berlin nestao. Ovo je sada novi grad; najnoviji koji sam ikad vidio. Velik dio grada izgleda kao da je izgrađen prošloga tjedna." (Schnurr, 2012.)

Prvo područje na kojem se Berlin počeo intenzivno razvijati bilo je područje oko gradske palače na aveniji Unter der Linden. Ljudi su prestali stanovati na gornjim katovima ovih zgrada, dok su trgovine i radionice bile u prizemlju. Sada se počelo širiti i razvijati područje grada gdje nitko nije živio, a gdje su ljudi radili i izlazili.

Tijekom dana plemići i građani šetali su duž Friedrichstrassea, gdje su često zastajali kako bi se divili prvoj gradskoj električnoj rasvjeti, koja je 1884. postavljena u kavani *Café Bauer*, uživali su u pivu u pivovari *Pschorr* ili su slušali operetu u kazalištu *Apollo*.

Godine 1870. bilo je i dalje moguće u sat vremena prepješačiti Berlin s jednoga na drugi kraj. Ubrzo je novoizgrađena avenija Kurfürstendamm postala središnji dio zapadnog Berlina. Ovaj predivni bulevar okruživale su velike kuće, a i na tom potezu izgrađena je memorijalna crkva u spomen Wilhelmu I. U toj aveniji vrlo je popularan bio i *Café des Westens*, gdje su zalazili skladatelji, slikari, pjesnici. Berlinski kulturni istraživač Hans Oswaldt opisao je jednu od učestalih kavanskih scena:

„Krug mladića... Umornih očiju, imaju lica građana. Elegantni. Ponekad nemirni, snažni, napeti... razgovaraju o Nietzscheu, nedavnim konjskim utrckama ili kazališnim premijerama.“ (Schnurr, 2012.)

Imućni su živjeli u kućama koje su gledale na ulicu, dok se ostalo stanovništvo tiskalo u dvorišnim objektima, pljesnivim podrumima i tavanima. Fotografije s početka 20. stoljeća pokazuju malene sobe u kojima često živi i do šest osoba. Koliko su uvjeti u radničkim četvrtima bili grozni, govori i podatak da je 1905. godine čak 42% novorođenčadi u takvim četvrtima umiralo.

Berlin se jasno podijelio na luksuzne, bogate dijelove grada kao što su Grünewald ili Lichterfelde, na građanske stambene blokove koji su zauzimali četvrti Tiergarten i Charlottenburg te na radničke četvrti poput Luisenstadta (danas četvrt pod nazivom Kreuzberg) i Weddinga. (Schnurr, 2012.)

Ovakve promjene iznjedrile su izdizanje srednjeg staleža u društvenoj slici grada na rijeci Spree. Pripadnici ovoga staleža bili su zaposleni u bankarstvu, trgovini, osiguravajućim društvima te kao profesori na sveučilištima. Ipak, najviše ih je radilo u državnoj administraciji. Industrijski razvoj grada srednjem sloju donio je novac i socijalni status, kojeg su oni pokušali, kroz obrazovanje i rad, dodatno proširiti i udaljiti se od proletarijata i dekadentnog plemstva.

Budući da su berlinske zgrade bile pretrpane, zdravstveni uvjeti bili su katastrofalni. Zbog nedostataka

kupaonica, ljudi su vršili nužde u javnosti. Mnogi Berlinci odbacivali su otpad ispred svoje kuće, tako da je prelazak ulice često bio pustolovina. Britanski zdravstveni radnik Edwin Chadwick godine 1872. nazvao je Berlin najsmrdljivijim, najprljavijim i najzagađenijim gradom svijeta, dodajući kako njegovi stanovnici mogu biti prepoznati po smradu svoje odjeće. Konačno, olakšanje je stiglo izgradnjom kanalizacijskog sustava te se stanje nakon toga popravilo. Do 1900. Berlin je slovio kao jedan od najčišćih velikih europskih gradova. (Schnurr, 2012.)

Do godine 1850. telegrafske linije spojile su Berlin s Frankfurtom, Cologneom, Hamburgom, Breslauom (danas Wrocław u Poljskoj) i Verviersom u Belgiji, a to je označilo brži prijenos informacija. Do kraja 19. stoljeća u berlinske domove uvode se prvi telefoni. Prvih pretplatnika bilo je samo 94, a već nakon 10-ak godina bilo ih je preko 15 000.

Ubrzo su moderniji načini prijevoza ispresijecali grad: konjski omnibusi, trolejbusi pokretani parom i konjima te električni tramvaji, koji ih je prvi puta predstavio Werner von Siemens 1881. godine u Gross-Lichterfeldeu.

Također, u Berlinu je na prijelazu stoljeća izgrađen prvi europski željeznički vijadukt koji je povezivao Charlottenburg na zapadu i Schlesischer Bahnhof na istoku. Prve nedjelje nakon otvaranja ova je željeznica prevezla 67 000 putnika.

U osvit rođenja modernoga Berlina dolazi do sve većeg rasta novinarstva pa se tako počinju izdavati novine *Vossische Zeitung*, *Nationalzeitung*, *Berliner Börsen-Courier*, *Berliner Zeitung* i *DeutscheAllgemeineZeitung*. (Schnurr, 2012.)

U potrazi za zabavom Berlinci su odlazili u kazališta, na operne predstave i vodvilje. Divili su se prvim kino-projekcijama, odlazili su u kavane na ples, u klubove na kartanje te u zabavne parkove. Obavijesti o ovakvim zabavnim događajima pronalazile su se na reklamnim stupovima, nakon što ih je tiskar Ernest Liftass postavio po cijelom gradu. O tome je pisao i Mark Twain prilikom svog posjeta gradu: „Na redovitim razmacima u gradu nalaze se stupovi visoki oko 5 metara, s malim crnim i bijelim kazališnim programima i ostalim obavijestima. Uvijek možete vidjeti grupu ljudi okupljenu oko tih stupova, kako čitaju obavijesti.“

Otvaraju se i nove robne kuće na Kurfürstendammu, poput Wertheima, Tietza, Jandrofa i KaDeWea, a oni su također koristili zabavu kako bi privukli pažnju. Ove su robne kuće predstavljale novu i primamljivu robu koja se prvi put mogla pronaći na jednom mjestu: novu mušku garderobu, moderno žensko rublje, tepihe, tkanine i pokućstvo. (Schnurr, 2012.)

Najpoznatije berlinske građevine nastale u novom vijeku

Stadtschloss

Berlinski Stadtschloss izgrađen je 1443. godine, kao rezidencija dinastije Hohenzollerna. Prvih 200 godina služio je kao utvrda, a kasnije postaje palača građena u renesansnom stilu. Sredinom 16. stoljeća palača postaje središte društvenog života višeg berlinskog sloja. Početkom 18. stoljeća Andreas Schlüter pretvara palaču iz renesansne rezidencije u najljepše barokno zdanje u Njemačkoj. Ovakvo renoviranje palače trebalo je prikazati snagu i bogatstvo novog Pruskoga kraljevstva. Ubrzo je palača dobila nova krila na zapadnoj strani, čime se veličina Stadtschlossa udvostručila. Kralj Fridrich Veliki nije volio boraviti u ovoj palači, stoga je svoju rezidenciju preselio u palaču Sanssouci. Krajem 18. stoljeća u blizini gradske palače grade se Brandenburška vrata, jedan od najpoznatijih simbola Berlina. Tijekom Prvog svjetskog rata područje oko palače postaje mjesto mnogih demonstracija. Za vrijeme Trećega Reicha, nacisti su izbjegavali koristiti palaču za svoje domjenke. Tijekom Drugog svjetskog rata palača je pretrpjela opsežna i teška razaranja i požare te ostaje u ruševinama. Nakon pobjede SED-a (Komunistička stranka Istočne Njemačke), traži se demoliciranje i rušenje ostataka palače. Ovaj proces počeo je 7. rujna 1950. godine i potrajao je 6 mjeseci. (Holland, Becky, 2013. "The Stadtschloss (The Royal Palace)" Berlin – a divided city <http://berlindividedcity.wordpress.com/2013/03/14/the-stadtschloss-the-royal-palace/> (29.12.2013.))

Unter den Linden

Unter den Linden je jedna od glavnih avenija koja prolazi središtem Berlina. Ime je dobila po drvoredu lipa koje su tamo posađene prije tri i pol stoljeća. Ovaj bulevar povezuje Schlossbrücke na istoku i Brandenburška vrata na zapadu. Veliki izborni knez Friedrich Wilhelm želio je uljepšati Berlin tijekom svoje vladavine. Kako bi uljepšao put od svoje palače do lovačkog područja u Tiergartenu, izborni knez dao je posaditi mnoštvo lipa. Gotovo stoljeće kasnije Friedrich II. proširio je aveniju, dajući sagraditi mnoge zgrade, poput narodne knjižnice i opere. U 19. stoljeću ulica je bila jedna od najposjećenijih berlinskih odredišta i mjesto okupljanja mnogih Berlinaca. Na polovici ulice postavljena je velika brončana skulptura koju je sredinom 19. stoljeća izradio Christian Daniel Rauch, a prikazuje Friedricha II. Skulptura i danas stoji

Unter den Linden

na tom mjestu, a duž ove avenije danas se nalaze mnoge poznate zgrade: Sveučilište Humboldt, Njemački povijesni muzej, Gradska operna kuća, Altes Palais, nacionalna knjižnica i mnoge druge.

Brandenburška vrata

Brandenburška vrata smještena su na kraju velike avenije Unter den Linden. Prije su predstavljala glavni ulaz u grad. Monumentalna vrata projektirao je Karl Gotthard Langhans za vrijeme vladavine Wilhelma II. Vrata su široka 65, a visoka 28 metara. Konstruirana su između 1778. i 1791. godine, a Langhans se pritom ugledao na vrata atenske Akropole. Četveropreg pobjede koji se nalazi na vrhu Brandenburških vrata konstruirao je Johann Gottfried Schadow 1793. godine i prvobitno je bio simbolom mira. Godine 1806., za vrijeme francuske okupacije, Napoleon je naredio da se kvadruga odnese u Pariz. Ipak, statua je vraćena u Berlin nakon Napoleonovog poraza.

Brandenburška vrata

Palača Charlottenburg

Palača Charlottenburg najveća je palača u Berlinu. Središnji dio izgrađen je između 1695. i 1699. godine. Palača je služila kao ljetna rezidencija Sofije Charlotte, žene izbornog kneza Frederika III. Palača, koju je projektirao Johann Arnold Nering, proširena je 1701. godine, ubrzo nakon što je Frederik III. postao prvi pruski kralj. Palača je proširena i 1740. godine. Unutrašnjost palače jednako je zanimljiva kao i vanjšina. Palača se odlikuje mnogim prostorijama u kojima su smještene uljne slike, zrcala, namještaj i porculan. Palača se nalazi na velikom posjedu koji ima prekrasno uređeni perivoj. U perivoju se nalaze još neke značajne zgrade, poput kapelice, mauzoleja te kuće koja je namijenjena za čajanke.

Reichstag

Nakon osnivanja Njemačkog Carstva pojavila se potreba za izgradnjom njemačkog parlamenta. Prošlo je gotovo 10 godina dok nije postignut dogovor oko izgradnje. Na natječaju je od 183 sudionika pobijedio nacrt Paula Wallota, koji je stvorio impozantnu neo-renesansnu građevinu, dugačku 137 metara, a široku 97 metara. Zgrada se gradila između 1884. i 1885. godine, a najvećim je dijelom financirana ratnim odštetama koje je Njemačka dobila od Francuske. Poznati natpis *Njemačkomenarodu* (*Dem Deutschen Volke*) dodan je 1916. godine. Reichstag je gotovo u cijelosti oštećen u velikom požaru 1933., a oštećenja je pretrpio i tijekom Drugoga svjetskog rata. Nakon ponovnog ujedinjenja Berlina, Reichstag je obnovljen i zgradi je dodana poznata staklena kupola.

Berlinska katedrala

Berlinska katedrala (Berliner Dom) barokno je zdanje koje je građeno krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Nalazi se na otoku na rijeci Spree, koji je poznat pod nazivom Muzejski otok. Današnje zdanje treća je crkva koja je građena na tom mjestu. Na naredbu cara Wilhelma II. prijašnja je crkva srušena 1894., a na njezinom mjestu počela se graditi velika berlinska katedrala. Ona je trebala biti svojevrsna protestantska protuteža rimokatoličkoj bazilici u Rimu. Ovu baroknu zgradu projektirao je Julius Raschdorff. U samoj unutrašnjosti crkve najviše pažnje plijene orgulje s više od 7000 cijevi. Berlinska katedrala djelomično je uništena tijekom Drugog svjetskog rata, ali je kasnije obnovljena.

Berlinska katedrala

Berlin danas

Nakon Prvog svjetskog rata prestaje postojati Njemačko Carstvo te se uspostavlja Weimarska Republika, a Berlin zadržava epitet glavnoga grada. Ubrzo nakon toga Berlin je zahvatila velika inflacija koja je pogoršala uvjete života. Mnogi su poslovi propadali, a uslijed mnogih prosvjeda i sukoba na ulicama, česta su bila i uhićenja.

Hitlerovim dolaskom na vlast 1933. godine prestaje razdoblje demokracije u Berlinu i Njemačkoj te počinje razdoblje nacističke vladavine. Uskoro počinje bojkot židovskih trgovaca, liječnika i odvjetnika, a otvaraju se i logori za političke neistomišljenike. Prvog rujna 1939.

Berlin danas

počinje Drugi svjetski rat, čiji će se tijekom odraziti i na Berlin. Naime, tijekom bombardiranja, mnoge su zgrade u Berlinu uništene, a mijenja se i demografska slika grada, budući da se mnogi Židovi odvođe u koncentracijske logore. Ratne strahote za Berlin i ostatak svijeta završavaju 1945., nakon

Hitlerovog samoubojstva, kapitulacijom Njemačke. (8)

Ubrzo se grad dijeli na 4 okupacijske zone: američku, francusku, sovjetsku i britansku. Budući da ove sile nisu mogle uskladiti interese vezane uz Berlin, tenzije sve više rastu, a Berlin postaje žarište Hladnoga rata. Vrhunac netrepljivosti između socijalističkih i demokratskih okupacijskih zona bila je godina 1961. kada počinje gradnja Berlinskoga zida i podjela Berlina na Istočni i Zapadni. Prijelazi iz jednog dijela Berlina u drugi bili su izrazito kontrolirani pa mnoge obitelji ostaju razjedinjene sve do pada Zida u studenome 1989. godine. Rušenje Berlinskog zida označilo je početak oslobođanja od komunističke ideologije i struktura, ne samo u Istočnoj Njemačkoj, nego u većini do tada socijalističkih država u Europi. Manje od godinu dana nakon pada Berlinskoga zida Njemačka je ujedinjena. Danas je Berlin s gotovo 3 i pol milijuna stanovnika drugi najveći grad Europske unije te ujedno jedna od najvećih sila koja oblikuje europsku politiku. Berlin je danas poznat kao grad muzeja, memorijalnih centara, festivala te Filmskog festivala.

Zaključak

Berlin je jedna od najmlađih europskih metropola, osnovan u 12. stoljeću. U nešto više od 700 godina, Berlin je od malenog ribarskog i trgovačkog grada na obali rijeke Spree izrastao u megalomansku metropolu 21. stoljeća. U prošlih sedam stoljeća Berlin je prošao turbulentnim putem prošlosti, postajući prvo rezidencija velikih izbornih knezova, potom pruskih kraljeva te, u konačnici, njemačkih kraljeva. Ipak, najveće promjene Berlin doživljava na prijelazu 19. u 20. stoljeće, kada grad naseljavaju mnogi došljaci i kada se gradski prostor ubrzano mijenja i širi. U tom razdoblju grad poprima obilježja od kojih je mnoga i danas zadržao, grade se prepoznatljive građevine i aleje, a i svakodnevni život poprima crte modernosti i kozmopolitanizma. Berlinska povijest 20. stoljeća obilježena je dvama svjetskim ratovima. Na prijelazu u novi milenij, Berlin je imao i ima jednu od vodećih uloga Europske unije, potvrđujući time izreku Karla Marxa: „Tko kontrolira Berlin, kontrolira čitavu Europu!“

Summary

Jelena Batrněk, *The History of Berlin in the Modern Period*

In contemporary history Berlin is one of the most important centers of European and world politics. However, in order to achieve that status, it underwent a long journey of development, from a small town founded in the 12th century, to a highly prosperous city at the turn of the 20th

century, and finally to the status of a world metropolis. That period saw a flourishing of Berlin architecture and the development of daily habits characteristic of the citizens of Berlin. All that was, of course, complemented by the political changes Berlin underwent during the modern period.

Literatura

1. Milić, Bruno, 1994. *Razvoj grada kroz stoljeća; sv. 3: Novo doba*, Školska knjiga, Zagreb
2. Omilanowska, Malgorzata, 2009. *Berlin*, Profil, Zagreb
3. Internetski izvori
4. Holland, Becky, 2013. "The Stadtschloss (The Royal Palace)" Berlin – a divided city <http://berlindividedcity.wordpress.com/2013/03/14/the-stadtschloss-the-royal-palace/> (29.12.2013.)
5. Schnurr, Eva-Maria, 2012. "Teenage Angst: Berlin's Turn of the Century Growing Pains" Spiegel Online International <http://www.spiegel.de/international/germany/the-late-19th-century-saw-the-birth-of-modern-berlin-a-866321.html> (20.12.2013.)
6. *History*: <http://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/geschichte/index.en.html> (20.12. 2013.)
7. *Unter den Linden*, A view on the city: <http://www.aviewoncities.com/berlin/unterdenlinden.htm> (29.12. 2013.)
8. *Brandenburggate*, A view on the city <http://www.aviewoncities.com/berlin/brandenburgertor.htm>, (29.12. 2013.)
9. *Charlottenburg*, A view on the city: <http://www.aviewoncities.com/berlin/charlottenburg.htm>, (30.12. 2013.)
10. *Reichstag*, A view on the city: <http://www.aviewoncities.com/berlin/reichstag.htm>, (30.12. 2013.)
11. *Berlin Dom*, A view on the city: <http://www.aviewoncities.com/berlin/dom.htm>, (2.1. 2014.)
12. *The cosmopolitan city of the Weimar Republic*: http://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/geschichte/weimarer_republik.en.html (2.1.2013.)
13. *Berlin in the National Socialist era*: <http://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/geschichte/nationalsozialismus.en.html> (2.1. 2013.)
14. *Berlin after 1945*: <http://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/geschichte/1945.en.html> (2.1.2013.)